

Konstnärernas Riksorganisation.

Konstnärernas Riksorganisation
Hornsgatan 103, 9 tr, 117 28 Stockholm

Till: Kulturdepartementet
E-post: ku.remissvar@regeringskansliet.se
Diarienummer: Ku2024/00280
Datum: 2024-06-20

Kontaktperson: Jon Brunberg
Telefon: 070-275 59 29
E-post: jon.brunberg@kro.se

Konstnärernas Riksorganisationens yttrande över Statens kulturråds och Konstnärsnämndens redovisning av uppdrag att lämna förslag om organisationsförändring

Diarienummer: Ku2024/00280

Om Konstnärernas Riksorganisation

Vi i Konstnärernas Riksorganisation avger härmed våra synpunkter på Statens kulturråds och Konstnärsnämndens redovisning av uppdrag att lämna förslag om organisationsförändring.

Konstnärernas Riksorganisation är en yrkesorganisation som företräder 3 500 professionella bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Vi arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer, sluter avtal för våra medlemmars räkning och företräder dem i kulturpolitiska sammanhang och det offentliga samtalet.

Konstnärernas Riksorganisationens ställningstagande

Konstnärernas Riksorganisation avstyrker ett genomförande av den av regeringen föreslagna organisationsförändringen som innebär att Konstnärsnämnden inordnas i Kulturrådet.

Vi ser en stor risk att den föreslagna sammanslagningen av Konstnärsnämnden och Kulturrådet innebär en ordning där föreställningen om det fria konstnärliga skapandet som en central del av den nationella kulturpolitiken på sikt riskerar att urholkas i en tid då den snarare behöver stärkas.

Vi ser, liksom Konstnärsnämnden i det föreliggande betänkandet, och styrelsen för Sveriges Bildkonstnärarsfond och KLYS i sina remissvar, med stor oro på förslaget till sammanslagning och delar i stora drag Konstnärsnämndens riskbedömningar och konsekvensanalyser.

Våra huvusakliga skäl till avstyrkandet är att ...

- förslaget riskerar att nedprioritera konstnärspolitiken och på sikt leda till en urholkning av anslagen till den fria konsten

- sammanslagningen innebär en risk för intressekonflikter, maktcentrering och politisk styrning
- bild- och formkonstnärernas situation riskerar att försämrats ytterligare
- sammanslagningen riskerar att bli kostsam och leda till att verksamheten inte kan bedrivas på ett effektivt sätt

Det fria konstnärliga skapandet och kulturpolitiken

Möjligheten att ta del av och att utöva konst och annan kultur samt upprätthållandet av den konstnärliga friheten som en del av yttrandefriheten är centrala delar i vårt demokratiska statsskick och den välfärdspolitik som utgår från våra värderingar och är grunden i vårt samhälle. Därför skyddas den enskildes kulturella välfärd och den konstnärliga friheten i våra grundlagar.

De nationella kulturpolitiska målen som utgår från grundlagarna och skall styra den statliga kulturpolitiken fastslår att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund och att kulturpolitiken ska främja kvalitet och konstnärlig förnyelse.

Det innebär att yrkesverksamma konstnärer som utövare av fri konst är centrala aktörer i kulturpolitiken och bidrar till att uppfylla de kulturpolitiska målen. Och att det fria konstnärliga skapandet är en central del i den statliga kulturpolitiken.

Konstnärsnämndens roll

För att målen skall uppfyllas krävs en ändamålsenlig konstnärspolitik som genomförs av sakkunniga inom respektive konstområde. Konstnärspolitikerna är ett politikområde som hanterar frågor som rör konstnärers arbetsvillkor. Den hanteras ofta inom kulturpolitiken men kan också omfatta till exempel socialpolitik och finanspolitik.

Konstnärsnämnden har en mycket viktig roll i den statliga konstnärspolitikerna med den övergripande uppgiften enligt förordningen 2007:1199 att främja konstnärers möjligheter att utveckla sitt konstnärskap och verka för konstnärlig utveckling.

Sveriges Bildkonstnärskommitté är i sin tur särskilt viktig för bild- och formkonstnärerna. Bildkonstnärskommittén är ett organ inom ramen för Konstnärsnämndens verksamhet som handlägger den del av visningsersättningen (den allmänna visningsersättningen) som staten årligen anvisar som ersättning åt bild- och formkonstnärer för att konstnärliga verk av deras hand i offentliga institutioners ägo visas för allmänheten eller används på annat allmännyttigt sätt. Bildkonstnärskommittén har med andra ord en betydande roll för bild- och formkonstnärers möjlighet att utöva sitt konstnärskap.

Det är därför mycket häpnadsväckande att inte Konstnärernas Riksorganisation är en självklar remissinstans för ett sådant omfattande förändringsförslag som nu föreligger, att slå samman Konstnärsnämnden med Kulturrådet.

De stipendier som Bildkonstnärskommittén delar ut används för fritt konstnärligt skapande, och stipendiaterna väljs ut av sakkunniga, på armlängds avstånd från

politiken, vilket borgar för att stipendier ges till konstnärer som kan uppvisa en verksamhet av hög kvalitet. På så sätt kan armlängds avstånd upprätthållas mot politisk styrning av det konstnärliga innehållet, vilket är en grundläggande byggsten i den statliga kulturpolitiken.

Förslaget riskerar att nedprioritera konstnärspolitiken och en fortsatt urholkning av anslagen till den

Vi anser att det är av yttersta vikt att den höga kvalitet som den svenska konstnärspolitiken håller bibehålls och att anslagen till de verksamheter som berörs av den stärks.

Vi ser en stor risk att organisationsförändringen innebär att konstnärspolitiken på sikt kommer att få stå tillbaka till förmån för andra hänsyn, till exempel politiska eller administrativa, om Konstnärsnämnden inte längre kvarstår som en separat myndighet.

Konstnärsnämnden skriver att de inte delar ”bilden att det konstnärspolitiska perspektivet per automatik skulle värnas och stärkas vid en sammanslagning” (s 28) och att det ”finns en långsiktig risk att en större myndighet på sikt samordnar och organiserar verksamheten så att de politiska intentionerna med konstnärspolitiken, via praktiska arbetssätt, kan gå förlorade” (s 29). Vi delar Konstnärsnämndens bedömning.

Vi vill framhålla att även Kulturrådet ser risker för att konstnärspolitiken nedprioriteras vid en sammanslagning. ”Kulturrådet ser att det finns en risk att ett signalvärde att konstnärspolitik är viktigt försvinner om Konstnärsnämnden avvecklas. En förutsättning för att organisationsförändringen ska kunna genomföras på ett sätt som bibehåller kvaliteten i myndigheternas respektive uppgifter är att konstnärspolitiken och anslagen till konstnärer bibehålls och stärks” (s 26).

Bild- och formkonstnärernas situation riskerar att försämrats ytterligare

Vi bedömer att bild- och formkonstområdet, som redan i dag är ett underfinansierat område med svag infrastruktur och dåliga villkor, löper en extra stor risk att försvagas ytterligare vid en organisationsförändring. Det kommer i så fall att slå direkt mot bild- och formkonstnärernas försörjningsmöjligheter. Med tanke på att detta är en konstnärsgrupp med mycket små inkomster kan detta få stora konsekvenser för individen.

De offentliga anslagen till ersättningar till bild- och formkonstnärer är redan idag gravt underdimensionerade. Resultatet är att bild- och formkonstnärer inte får skäligen ersättningar vid olika typer av uppdrag och många gånger ser sig tvungna att arbeta gratis åt offentligt finansierade arrangörer.

Till detta kommer att stipendierna från den allmänna visningsersättningen inte indexuppräknas i takt med prisökningarna. Vi instämmer med Sveriges Bildkonstnärersfond som i sitt remissvar skriver: ”Den allmänna visningsersättningen är i praktiken på samma nivå som för 10 år sedan, i realiteten innebär det en nedskärning när vi samtidigt ser ett ökande sökandetryck. Att i detta läge prioritera en

kostsam och förhastad omorganisering ser vi som ogenomtänkt och oansvarigt – vi ser inte att detta skulle leda till en effektivisering”.¹

Sammanlagningen innebär en risk för intressekonflikter, maktcentrering och politisk styrning

Vi anser att sammanslagningen innebär en risk för intressekonflikter mellan bild- och formkonstnärer och aktörer som är uppdragsgivare åt bild- och formkonstnärer som erhåller stöd från Kulturrådet. Det kan i värsta fall leda till en försämring av de ekonomiska villkoren för konstnärer, och särskilt för bild- och formkonstnärer som inte har anställningar eller kollektivavtal och som i de allra flesta fall driver sina verksamheter som enskilda näingsidkare.

Detta är en risk som också uppmärksammas i den föreliggande rapporten: ”Kulturrådets målgrupper är många gånger arbets- och uppdragsgivare varför intressekonflikter kan uppstå gentemot konstnärerna/uppdragstagarna. Detta skulle i en samlad myndighet kunna innebära interna spänningar till exempel i utredningsuppdrag och rekommendationer som syftar till att stärka konstnärers ställning. Vilket perspektiv ges utrymme i exempelvis ett remissvar?” (s 29).

Den 16 maj publicerade vi tillsammans med en rad andra organisationer en debattartikel där vi påpekade risken för maktcentrering och politisk styrning vid en sammanslagning: ”Maktcentrering inom offentlig stödgivning till kultur är aldrig önskvärd. Konstnärlig frihet och mångfald inom kulturområdet gynnas av tillgång till flera finansieringskällor. En myndighetssammanslagning riskerar i stället att leda till intressekonflikter och ökad likriktning på kulturområdet. Den riskerar också att underlätta för framtida regeringar att styra bidragsfördelningen”.²

Konstnärsnämndens skriver: ”Konstnärsnämndens inkludering av konstnärer i hela verksamheten, inklusive beslutandeprocesser, gör att konstnärsperspektivet genomsyrar och legitimerar den samlade verksamheten. Detta tillvägagångssätt kan komma att försvagas i en större organisation med ett bredare uppdrag” (s 28). Vi anser att en sådan försvagning innebär en ökad risk för politisk styrning av konsten.

Sammanlagningen riskerar att bli kostsam och ineffektiv

Vi instämmer i myndigheternas bedömning att en sammanslagning på kort sikt skulle innebära att kärnverksamheterna vid båda organisationerna skulle få stå tillbaka under processen då resurser läggs på samgåendet och dess konsekvenser – och att detta är riskfyllt då kulturlivet befinner sig i ett svårt ekonomiskt läge med en försvagad arbetsmarknad, minskade intäkter och ökade kostnader (s 27).

Båda myndigheterna är eniga om att IASPIS och internationella dansprogrammets verksamheter förutsätter särskilda lokaler, vilket innebär att Konstnärsnämndens verksamhet som helhet inte kan flyttas till Kulturrådets nuvarande lokaler och att en lösning påverkar storleken på de ekonomiska konsekvenserna för lokalkostnader efter en sammanslagning.

¹ Regeringen.se, Remissvar från styrelsen för Sveriges Bildkonstnärnsfond, s 2, <[länk](#)>.

² Svenska Dagbladet, 16 maj 2024, *Maktcentrering inom kulturen är inte önskvärd*, <[länk](#)>.

Vi delar Konstnärsnämndens bedömning att de effektiviseringar som kan göras på längre sikt snarast handlar om att befintliga medel kan användas på mer ändamålsenliga sätt än att besparingar kan göras. På kort sikt menar båda myndigheterna att de administrativa kostnaderna snarare kommer att öka (s 37).

Slutord

Med anledning av de skäl som vi anfört i detta yttrande vill Konstnärernas Riksorganisation avstyrka ett genomförande av den av regeringen förslagna organisationsförändringen som innebär att Konstnärsnämnden inordnas i Kulturrådet.

Sara Edström, riksordförande, Konstnärernas Riksorganisation
Eva Månsson, verksamhetschef, Konstnärernas Riksorganisation

Kontaktperson:

Jon Brunberg,
kulturpolitisk strateg och pressansvarig
E-post: Jon.brunberg@kro.se
Telefon: 070-275 59 29

Konstnärernas Riksorganisation

Hornsgatan 103
117 28 Stockholm

E-post: kro@kro.se
Telefon: 08-54 54 20 80
Webb: www.kro.se